

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญ

การท่องเที่ยวได้กลายเป็นมิติหนึ่งที่มีความผูกพันในการใช้ชีวิตของมวลมนุษยชาติ โดยผลพวงที่ก่อให้เกิดการท่องเที่ยวนั้นมาจากการที่มนุษย์ต้องทำงานหนักในโลกอุตสาหกรรม หลายประเทศให้ความสำคัญในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวในปริมาณมาก อีกทั้งใช้การท่องเที่ยวเป็นกุญแจสำคัญในการพัฒนาระบบเศรษฐกิจและสังคม หากพิจารณาในมิติการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวของประเทศไทยในช่วง 5 ทศวรรษที่ผ่านมา จะเห็นได้ว่า ประเทศไทยใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมเหมือนกับประเทศอื่น ๆ ในโลก เพื่อสร้างรายได้เข้าประเทศอย่างมหาศาล โดยมุ่งเน้นปริมาณนักท่องเที่ยวในจำนวนมาก (Mass Tourism) การพัฒนาการท่องเที่ยวเป็นไปในทิศทางที่ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวเพียงอย่างเดียว (Demand Side) และขาดบุคลากร และองค์ความรู้ในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว ส่งผลกระทบเชิงลบต่าง ๆ ตามมาอย่างมากมาย อาทิ ปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาทางสังคมและวัฒนธรรม ปัญหาทางเศรษฐกิจ เป็นต้น หากวิเคราะห์อย่างลึกซึ้งถึงปัญหาการพัฒนาการท่องเที่ยวของไทย ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน พบว่าปัญหาของการท่องเที่ยวของประเทศไทยไม่ได้ อยู่ที่ “จำนวน” ของผู้นักท่องเที่ยว (Demand) สังเกตได้จากจำนวนของนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง แม้ประเทศไทยได้เผชิญกับวิกฤติต่าง ๆ มากมาย หากแต่ปัญหาคือการบริหารจัดการการท่องเที่ยว ซึ่งต้องเน้นการจัดการแบบองค์รวม (Holistic) และการบูรณาการ (Integration) การทำงานร่วมกันของภาคีเครือข่าย และหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวทั้งหมด (เทิดชาย ช่วยบำรุง, 2557 : หน้า 54-59) โดยเป็นการจัดการทรัพยากรในลักษณะที่สามารถใช้ตอบสนองความต้องการทางเศรษฐกิจ สังคม และสุนทรียภาพ ในขณะเดียวกันก็สามารถรักษาความสมบูรณ์ของวัฒนธรรม กระบวนการที่จำเป็นทางนิเวศวิทยา ความหลากหลายทางชีวภาพ และระบบสนับสนุนชีวิต (Life Support System) ด้วย (Tourism Canada, 1990 : p.3)

จังหวัดจันทบุรี เป็นจังหวัดหนึ่งที่ได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนทางการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2558 ในฐานะเป็นเมืองท่องเที่ยวรอง เป็นหนึ่งในจังหวัดภาคตะวันออกที่อยู่ใน “โครงการ 12 เมืองต้องห้ามพลาด” ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เรื่อยมาจนกระทั่งปัจจุบัน อีกทั้งความโดดเด่นทางภูมิศาสตร์ และความหลากหลายของผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว และกิจกรรมทางการท่องเที่ยว ทำให้จังหวัดจันทบุรีเป็นที่รู้จักในวงกว้าง และเป็นจุดหมายปลายทางที่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างชาติต้องการมาสัมผัสประสบการณ์การท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง ชุมชนบ้านบางกะจะ จังหวัดจันทบุรี ถือเป็นชุมชนที่มีความโดดเด่นของผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว และกิจกรรมการท่องเที่ยวแห่งใหม่ของจังหวัดจันทบุรี อาทิ แหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ค่ายเนินวง วัดพลับซึ่งเป็นวัดสมัยอยุธยา แหล่งกำเนิดพลอยบางกะจะ เสื้อกจันทบูร และความโดดเด่นทางด้านอาหาร เป็นต้น สอดคล้องกับคำขวัญประจำเทศบาลตำบลบางกะจะที่ว่า “สละรสหวาน เล่าขานประวัติศาสตร์ พระเจ้าตากพิทกัฬ วัดพลับเก่าแก่ แหล่งแร่อัญมณี อาหาร

ทะเลดีบ้านท่าแฉลบ” ซึ่งชุมชนบ้านบางกะจะ ได้รับเลือกให้เป็นชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ระดับจังหวัด ที่กรมการพัฒนาชุมชนได้จัดโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี เพื่อกระตุ้นให้ชุมชนท่องเที่ยวรับรู้ มองเห็นเสน่ห์ในชุมชนตนเอง และเป็นการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวอีกทางหนึ่งด้วย โดยชุมชนได้รับการผลักดันให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวท่องเที่ยวเชิงอาหาร และแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมขึ้น ณ ตลาดทุบหม้อ ซึ่งจัดขึ้นที่วัดพลับ ตำบลบางกระจะ ตอกย้ำการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมผสมผสานกับการท่องเที่ยวเชิงอาหารพื้นถิ่นโดยใช้วัตถุดิบของชุมชน

การได้รับการส่งเสริม และสนับสนุนจากภาครัฐดังกล่าว ทำให้ชุมชนบ้านบางกะจะต้องปรับตัวภายใต้การเปลี่ยนแปลงเพื่อบริหารจัดการการท่องเที่ยวอย่างรวดเร็ว ภาวะกดดันทางสังคม และจากหน่วยงานภาครัฐ ความเร่งรัดในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและขาดการบูรณาการเชื่อมโยงการทำงานกับภาคีผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการการท่องเที่ยว อาจเป็นชนวนนำมาซึ่งความกดดัน ความเครียด และขาดความสุขของคนในชุมชน จากการศึกษาของ รุ่งรัตน์ หัตถกรรมและคณะ (2560) ได้อธิบายว่า การท่องเที่ยวแม้เป็นการสร้างรายได้และการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ แต่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อความยั่งยืนของระบบนิเวศ สังคมและวิถีชีวิตของคนในชุมชน ทั้งนี้ด้วยหลักการของการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community-based Tourism: CBT) ต้องมีรูปแบบที่คนในชุมชนร่วมกันวางแผน และบริหารจัดการการท่องเที่ยว เพื่อช่วยพัฒนาให้ได้ประโยชน์ตกอยู่กับคนในชุมชน รวมทั้งเกิดการตระหนักถึงการอนุรักษ์วัฒนธรรม และทรัพยากรธรรมชาติของท้องถิ่น (อพท., 2560) จากสภาวะดังกล่าวอาจส่งผลต่อคนในชุมชนบ้านบางกะจะ ซึ่งในบริบทของการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว นอกเหนือจากการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางการท่องเที่ยว และกิจกรรมทางการท่องเที่ยวที่มุ่งตอบสนองความสุขของนักท่องเที่ยวเพียงฝ่ายเดียวแล้ว ความสุขของชาวบ้านในชุมชนบ้านบางกะจะที่เป็นเจ้าของพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวควรที่จะได้รับเช่นเดียวกันทั้งประโยชน์ที่เกิดจากการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในทุกมิติรวมทั้งความสุขของคุณภาพชีวิตที่ดีด้วยเช่นกัน จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องทำการศึกษาเรื่อง “แนวทางองค์กรแห่งความสุขเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านบางกะจะจังหวัดจันทบุรี” เพื่อให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวให้มีความยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการจัดการองค์กรแห่งความสุขในการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านบางกะจะจังหวัดจันทบุรี
2. เพื่อวัดความสุขของชาวบ้านในชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านบางกะจะจังหวัดจันทบุรี
3. เพื่อเสนอแนวทางองค์กรแห่งความสุขในการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านบางกะจะจังหวัดจันทบุรี

คำถามวิจัย

1. การจัดการองค์กรแห่งความสุขเพื่อการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านบางกะจะ จังหวัดจันทบุรี เป็นอย่างไร
2. ปัจจัยสำคัญขององค์กรแห่งความสุขของชาวบ้านในชุมชนที่มาจากการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านบางกะจะ จังหวัดจันทบุรี คืออะไร
3. แนวทางการจัดการองค์กรแห่งความสุขเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านบางกะจะ จังหวัดจันทบุรี ควรเป็นอย่างไร

ขอบเขตของการศึกษา

1. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
ศึกษาผู้แทนภาคีที่เกี่ยวข้องในการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านบางกะจะ จังหวัดจันทบุรี ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน จำนวน 15 คนและชาวบ้านในชุมชนบ้านบางกะจะ จังหวัดจันทบุรี ซึ่งมีจำนวน 5,050 คน (เทศบาลตำบลบางกะจะ, 2562)
2. ขอบเขตด้านเนื้อหา
งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาองค์กรแห่งความสุข (Happy Workplace) ที่เน้นการจัดสมดุลชีวิตมนุษย์ผ่านความสุขในโลก 3 ใบที่ทับซ้อนกันอยู่ ได้แก่ ความสุขของตนเอง ความสุขของครอบครัว และความสุขขององค์กรหรือสังคม ซึ่งการสร้างสมดุลชีวิตมนุษย์ประกอบไปด้วยแนวคิดความสุข 8 ประการ (Happy 8) ของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ได้แก่ การเป็นผู้ที่มีสุขภาพดีดูแลตนเองไม่ให้เป็นภาระของผู้อื่น (Happy Body) การเป็นผู้ที่มีน้ำใจช่วยเหลือผู้อื่น (Happy Heart) การเป็นผู้ที่สามารถจัดการกับอารมณ์ของตนเอง (Happy Relax) การเป็นผู้รักการเรียนรู้ และเป็นมืออาชีพในงานของตนเอง (Happy Brain) การเป็นผู้มีคุณธรรมและความกตัญญู (Happy Soul) การเป็นผู้ใช้เงินเป็น (Happy Money) การเป็นผู้ที่รักและดูแลครอบครัวตนเองได้ (Happy Family) และการเป็นผู้ที่รักและดูแลองค์กร หรือสังคมของตนเองได้ (Happy Society) (ศูนย์เรียนรู้สุขภาวะ , 2561) และ เครื่องมือวัดความสุขด้วยตนเอง: HAPPINOMETER ของสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล ซึ่งจะเพิ่มตัวชี้วัดที่ 9 การเป็นพนักงานมีความสุขสบายใจใน ความรักความผูกพันและความภาคภูมิใจในองค์กร (Happy Work-life) (ศิริพันธ์ กิตติสุขสถิต และคณะ, 2555)
3. ขอบเขตด้านพื้นที่
งานวิจัยนี้ศึกษาในเขตพื้นที่ชุมชนบ้านบางกะจะ จังหวัดจันทบุรี
4. ขอบเขตด้านเวลา
งานวิจัยนี้ใช้ระยะเวลา 1 ปี

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ด้านวิชาการ ผลงานวิจัยสามารถนำไปเผยแพร่ทางวิชาการ และเป็นข้อมูลสำหรับ นักศึกษาสาขาวิชาการท่องเที่ยว และสาขาวิชาอื่นที่เกี่ยวข้อง
2. ด้านนโยบาย ภาครัฐ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำผลงานวิจัยไปกำหนด นโยบายในการสร้างองค์กรแห่งความสุขเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยว
3. ด้านสังคมและชุมชน ชาวบ้านในชุมชนมีความสุข มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น
4. ด้านเศรษฐกิจ เมื่อคนในชุมชนที่เป็นเจ้าของพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวมีความสุข ก็จะส่งผล ต่อศักยภาพการพัฒนาการท่องเที่ยว ทำให้สามารถกระตุ้น และดึงดูดให้เข้ามาท่องเที่ยวได้อย่าง ต่อเนื่อง นำมาซึ่งรายได้ และเงินเข้าสู่ชุมชน เศรษฐกิจก็จะดีขึ้น

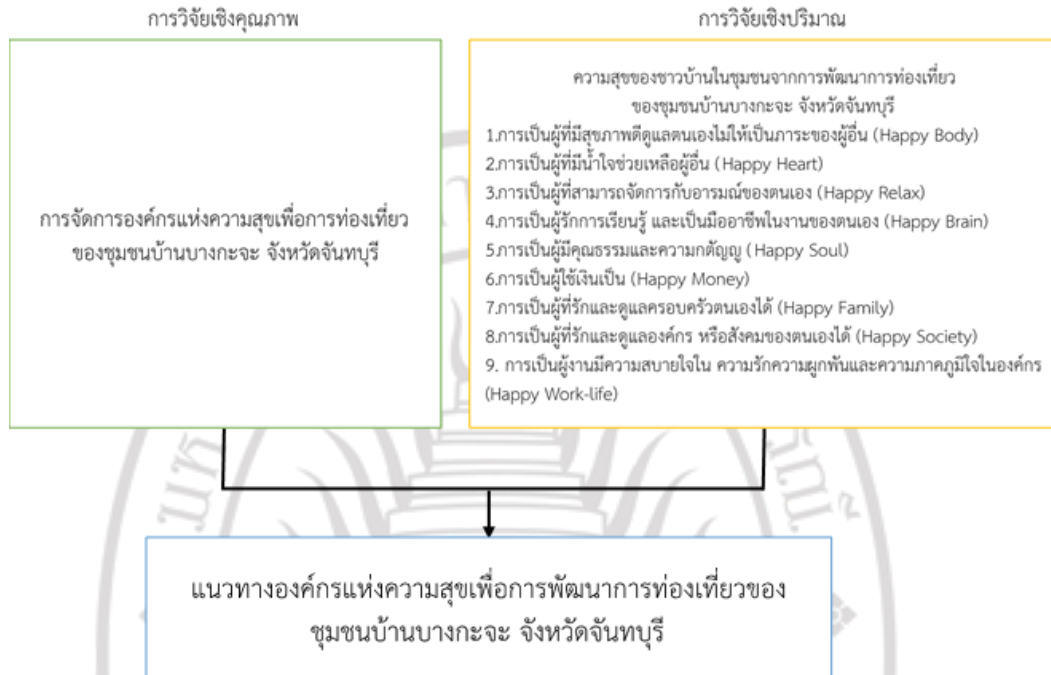
นิยามศัพท์เฉพาะ

การศึกษาเรื่อง “แนวทางองค์กรแห่งความสุขเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนบ้าน บางกะจะ จังหวัดจันทบุรี” ได้มีการนิยามคำศัพท์เฉพาะเพื่อใช้ในการศึกษา ดังนี้

1. องค์กรแห่งความสุข หมายถึง ความสุขของชาวบ้านในชุมชนบางกะจะ จังหวัดจันทบุรี ที่ส่งผลทำให้เกิดจากการร่วมดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวของชุมชน
2. การจัดการท่องเที่ยว หมายถึง การจัดการทรัพยากรด้านต่าง ๆ ของชุมชนบ้านบางกะจะ จังหวัดจันทบุรี รวมถึงการจัดการด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องโดยคนในชุมชน เพื่อใช้เป็นสิ่งดึงดูดและ รองรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการเดินทางมาพักผ่อนหรือมาแสวงหาประสบการณ์ใหม่ ๆ
3. การพัฒนาการท่องเที่ยว หมายถึง การนำหลักองค์กรแห่งความสุขและปัจจัย ที่ก่อให้เกิดความสุขจากการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวของชาวบ้านชุมชนบ้านบางกะจะ มาปรับใช้ ในการวางแผนจัดการการท่องเที่ยวเพื่อให้คนในชุมชนมีความสุขและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นในอนาคต

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1.2 กรอบแนวคิดในการวิจัย